

Fridtjof Nansen.

Mindetale af Dr. Knud Rasmussen i det norske geografiske Selskab
den 29. Oktober 1930.

Maalet at øjne, Drømmene at drømme
er ikke nok.
Vældigt at ville, intet at forsømme,
heller ej nok.
Først naar en Vilje lutres i et Hjærte,
glødes og hærdes i dets Fryd og Graad,
fødes gennem Smærte
Stormandens Daad!

Disse Digter-Ord af Axel Juel, hvormed danske Studenter engang hilste Fridtjof Nansen, falder mig i Tanke, fordi de paa festlig Maade rammer noget af det, som jeg i Aften gerne vil understrege.

Ja — den, der forsøger paa at danne sig et Billede af, *hvad* Fridtjof Nansen var og alt det, det lykkedes ham at udrette — kan slet ikke forstaa, at der virkelig kunde være saa megen Rigdom i eet eneste Menneske — og han forstaaer det ikke, før han gør sig det klart, at her var en enestaaende Kombination af to af Livets vældigste Kræfter: *Vilje og Hjærte!* Og man kunde maaske føje til: *Hjærne og Instinkt.* Intet Under derfor, at han drog et Køl vand efter sig, som kom til at duve ind over en hel Verden.

Fridtjof Nansen var fra Naturens Side en af de overdaadigst udstyrede Mænd, jeg nogensinde har truffet. Naar man var sammen med ham blandt andre, virkede han umiddelbart og aldeles uvilkaarligt et Hoved højere end alle de andre. Han var smuk, ikke saa meget i Træk som i hele sin mandige Fremtræden; hans spændstige, sportstrænede Skikkelse, hans viljestærke Mund, hans lyse Øjne, og det blonde Haar smeltede sammen med hans frejdige, selvbevidste Væsen til en nordisk Vikingetype, der, uden at bryde Rammerne, kunde springe ind som Konge i en hvilken som helst Saga. Han var i Besiddelse af den

Haardhed i Sind, som skal til for en Handlingens Mand, der skal raade over andre. Han havde ogsaa den Mildhed, der er en Forudsætning for, at man kan forstaa og føle for andre. Og altid aktiv var han ogsaa udrustet med den Fantasi, der alene skaber Manden af de store Dimensioner.

— — —

Nogle af mine første og stærkeste Barndoms minder samler sig om ham:

„Fridtjof Nansen er gaaet paa Ski over Grønland“, rygtedes det langs med Vestkysten fra Boplads til Boplads. Jeg var den Gang kun 9 Aar gammel, og mit Hjem var ved Jakobshavn.

Den Bedrift kunde vi Grønlænderdrengene vurdere! Det gyste i os, vi, som kendte Indlandsisen fra de Fjældtoppe, vi saa ofte havde besteg. Disse endeløse Masser af Sne og Is, som blev borte i Horisonten, og saa de giftgrønne, bundløse, Spalter, der rev Bræens hvide Ryg op nede omkring vor Isfjord! Vi kunde ikke forstaa, at denne Skifærd var mulig.

Men hvad vi straks begreb — det var den Fanfare, der laa i den fremmede Mands Navn! Der var Klang i det af modig Handling, af Daad og af Æventyr. Og vi tog den fremmede Mand til os som vor egen, vor Helt og vort Forbillede. Ham vilde vi ligne, som ham vilde vi være, naar vi engang blev voksne.

Til en Begyndelse fik vi allesammen et Par Ski. Der havde aldrig før været Ski ved Jakobshavn. De var vel heller ikke lavet saadan ganske efter alle Kunstens Regler. Nogle var af simpelt Fyrretræ, andre kun korte Tøndestager, men ligegyldigt, hvad de var af, Ski var det! Og fra Morgen til Aften i al vor Fritid gav vi os til at dyrke en helt ny og vidunderlig Sport. Alle vilde vi udmærke os, og den, der overgik de andre, skulde saa have den Ret og Belønning: at blive kaldt Fridtjof Nansen!

Jeg skal love for, at dette Indfald avlede Kappelyst. Og vær overbevist om, at den Dreng, der fik Æres-Navnet, rankede Ryggen og uvilkaarligt følte Varme i Kinderne, naar han blev kaldt ved sit nye Navn.

Har nogen Mand mon nogensinde faaet en ærligere eller smukkere Hyldest?

— — —

Naar jeg nu i faa Ord skal tegne et Billede af Fridtjof Nansen, saa kan jeg vel ikke sige noget, De ikke allerede ved. Men jeg kan maaske faa det gammelkendte til at lyse gennem en Beundring og et Venskab, som ikke kan være mere absolut og ikke mere oprigtigt!

Fridtjof Nansen.
19. Oktober 1861 — 13. Maj 1930.

Det falder mig naturligt at begynde med hans Polarekspeditioner, som det, der staar mit eget Liv og Arbejde nærmest. Jeg ser for mig, for at bruge Nansens egne Ord, „et endeløst Tog af kæmpende, frostsprængte Skikkelser i svære Klæder, nogle ranke og kraftige, andre bøjede og svage, saa de knapt kan slide sig frem foran Slæderne — Mænd, der ser udover og fremover, fremover, hvor Kampens Maal skal findes“. Jeg ser dem alle, lige fra Vikingen Ottar eller Leif Eriks-son, ned gennem alle Tider og til vore Dage — alle de store, internationale Skikkelser i Polarforskningens Historie, men jeg ser ingen saa ren i sin Storhed, ingen saa umiddelbart opflammende, som Fridtjof Nansen! Og det er ikke blot hans suveræne Personlighed, der griber — man imponeres over hans Planers Dristighed og geniale Originalitet, Dispositioner, der altid til en Begyndelse gennemkritiseres og fordømmes af den altid redbonne Sagkundskab — men for med saa meget des større Virkning at føres til Sejr af Vovehalsen, der altid havde Ret.

Der var først Grønlands-Ekspeditionen 1888—89.

Før Nansens Skifærd over Indlandsisen stod man usikker overfor, hvad Grønlands Indre bestod af. Der var dem, der mente, at der bagom Bræerne var isfrie Strøg — og Troen paa et snebart Indre med et mildere Klima støttedes af saa fremragende Forskere som Nordost-Passagens Erobrer, Friherre A. E. Nordenskiöld.

Der havde tidligere været forskellige vel gennemførte Rekognoscerings-Rejser. Saaledes I. A. D. Jensens allerede i 1879. Men hidtil var alle Ekspeditioner udgaaet fra den beboede Vestkyst og havde herfra søgt at trænge frem mod den barske og øde Østkyst. Men Nansen gjorde nøjagtig det modsatte af, hvad alle andre havde gjort. Han siger selv:

„Jeg har altid syntes, at den lovpriste Retræte-Linie er en Fælde for Folk, som ønsker at naa deres Maal. Man skal brænde sine Skibe og bryde Broerne af bag sig. Da spilder man ikke Tiden med at se sig tilbage. Det synes mig den eneste sikre Vej med Held at tvinge sig gennem Drivisbæltet ind til Grønlands isspærrede Østkyst, og saa derfra gaa mod den beboede Vestkyst med Civilisationens Tilløkkelser.

Planen mødtes med megen Kritik. Netop det, der var Kærnen i Dispositionerne, reduceredes til en Dumdristighed, der røbede fuldstændig Ukendskab til Forholdene. Men Nansen holdt paa sit, gik nu som altid siden sine egne Veje, og gennemførte sin Ekspedition paa den mest straalende Maade.

Det videnskabelige Resultat var Opdagelsen af Grønlands store og ubrudte Indlandsis, og det kan siges, at endnu den Dag i Dag

bygger den moderne Glaciologi paa denne første Nansen-Færds Iagttagelser.

Det rent menneskelige Udbytte var et Par Bøger, der afslørede, at Nansen var lige saa fremragende en Kunstner og Skribent, som han var Videnskabsmand og Sportsmand. „Paa Ski over Grønland“ og „Eskimoliv“ er populært-videnskabelige Bøger af højeste Rang. De er begge fyldt med videnskabelige Oplysninger og Udviklinger, men de er samtidig bygget op saa kunstnerisk helstøbt og fængslende, og de gennemstrømmes af en saa dyb menneskelig Tone, at man næppe har deres Mage i den arktiske Literatur. Dette var ogsaa Grunden til, at Nansen med et eneste Slag kunde erobre sig Læsere over hele Jordkloden og Beundrere i alle Klasser og i alle Aldre. Det var et Gennembrud, der gav intet mindre end Norges store Renaissance i arktisk Forskning og i alle de Interesser, der siden skulde gaa mod Nord! Og mod Syd ogsaa, for den Sags Skyld!

Her kom da en Mand sejlene med Skum for Boven!

— — —

Og nu hans Polarfærd med „Fram“ 1893—96. Lad os igen høre hans egne Ord om dens Planlæggelse:

„Jeg havde faaet den Ide, at der var en stadig Drift af Isen over de ukendte Strøg rundt om Nordpolen, fra Havet nord for Berings Strædet og ud i Havet mellem Grønland og Spitsbergen. Det slog mig, at denne Isdrift kunde benyttes til at transportere en Ekspedition tværs over de ukendte Strøg. Det gjaldt blot om at bygge et Skib stærkt nok til at modstaa Isskruningerne. Dette Skib skulde fryse inde saa langt mod Nord, vi kunde trænge, og saa skulde vi drive videre nordover gennem de Strøg, som tidligere Ekspeditioner forgæves havde forsøgt at naa.

Det vilde simpelthen være at arbejde med Naturkræfterne i Stedet for imod dem!

Her blev det samme Princip anvendt som paa min første Ekspedition. Var vi vel undervejs, vilde der ikke være nogen Retræte-Linie. Vort Haab laa foran“.

Denne Plan blev, ligesom den første, med stor Voldsomhed angrebet af næsten al den Sagkundskab, der eksisterede paa Polarforskningens Omraade. Man paastod bl. a., at Planen røbede en fuldstændig Foragt for alle anerkendte arktiske Grundsætninger for heldig Navigering!

Men Colin Archer byggede „Fram“, og ethvert Barn kender Resultatet. „Fram“ stod, med Otto Sverdrup ved Roret, Færden igennem med Glans, og Nansen og Johansen foretog under Ekspeditionens

anden Overvintring fra „Fram“ deres Slæde- og Kajakfart længst mod Nord til 86° 14' og siden til Franz Josephs Land.

Man kan vel nok sige, at aldrig er der paa nogen Polarfærd givet et saa stort Eksempel paa Mod, og aldrig har hvide Mænd vist saa fremragende Evner til at kunne klare sig under alle Forhold. Deres eskimoiske Haardførhed, der var parret med fremragende Fangstdygtighed, gjorde det muligt for dem, med tre Maaneders Proviant, at øve femten Maaneders uafbrudt Forskerarbejde, snart i Skrueis, snart i aabent Vand, snart paa nøgne, stormpiskede Ishavsøer!

Saaledes kom „Fram“s Færd til at betyde et nyt Gennembrud i Isens og Polarlandenes Erobring. Det var første Gang, at et Skib blev bygget til Overvintringer i selve Pakisen. Og det var første Gang, at en Mand havde forladt sit sikre Skib og helt givet sig Ishavet i Vold. Og denne Isvandring blev da ogsaa Forbilledet for alle senere Ekspeditioner; thi det kan vel siges uden Overdrivelse, at i den sidste Menneskealder er der ikke udgaaet en eneste Ekspedition til Polarlandene, som ikke baade med Hensyn til Udrustning og Dispositioner har bygget paa „Fram“-Folkenes Erfaringer.

Og Resultaterne? Ja, de videnskabelige er let udformet:

Fridtjof Nansen fandt tæt nord for de nysibiriske Øer Ishavets hidtil ukendte Fastlandsskrænt, og straks udenfor denne et vældigt Dybhavsbækken, der hurtigt naaede Dybder paa 3—4000 m. Resultatet heraf var en af vor Tids største geografiske Opdagelser: det store, arktiske Ocean! Og hertil knytter sig saa, foruden meteorologiske og mangø andre special-videnskabelige Observationer, epokegørende oceanografiske Opdagelser af grundlæggende Betydning.

Og de menneskelige? Ja, de blev for hele Verdens Øjne Demonstrationen af en Indsats og en Bedrift, fostret under en Vovemodets Aand, der, som Nansen selv engang har sagt, „gør Livet dybere, højere og ædlere“.

Og saa Bogen „Fram over Polhavet“!

Den nøjes ikke med, som andre Ekspeditions-Bøger, blot at skildre alle Færdens Æventyr. For første Gang drages her den arktiske Natur ind i Literaturen; den var før kun et Billede paa Rædsler og Lidelser. Nu straalers den i uanede Farvers Rigdom. Den første hvide Mand har set ind i Polarlandenes Hjærte og forstaaet deres Skønhed!

Og ikke nok hermed. Bogen er fra Begyndelse til Ende et Epos over Vilje og Handling.

Hvilken Begejstringskilde. Midt i Isødet groede der Blomster paa hans Vej!

Men Nansen, der havde vist saa geniale Anlæg som Forsker, skulde ikke faa megen Arbejdsro. Umiddelbart efter Hjemkomsten fra

„Fram“-Færden skulde han faa Anledning til at kaste sig ind i norsk Politik. Thi han var allerede den Gang Nationens Samlingsmærke. Men hans diplomatiske Løbebane blev i denne Omgang ikke lang; Kærligheden til hans Videnskab kaldte ham meget snart igen tilbage til Oslo.

Men saa kom Verdenskrigen. Og da hele Europa fik Brug for ham, kastede han alt sit eget til Side og gav sig i Lag med Opgaver af ganske uanet Omfang. Og saaledes som det under Polarekspeditionerne havde været hans *Vilje* — saaledes var det nu hans *Hjærte*, der talte. Jeg skal ikke komme ind paa den Rolle, han kom til at spille for sit eget Land, men blot lige berøre hans Arbejde som High Commissioner for Folkeforbundet. For det er nødvendigt for Forstaaelsen af hans Dimensioner. Blandt almindelige Dødelige regnes det for fortjenstfuld Handling at redde *et* Menneskes Liv. Maa jeg da have Lov til at repetere for Dem, hvad Nansen — ikke længere helt ung — kunde overkomme:

En halv Million Krigsfanger tilbagegivet Hjem og Slægtninge, som forlængst havde opgivet Haabet om at se dem igen: en Million russiske Flygtninge spredt rundt i alle Lande fra Kina til Peru, hjulpet og beskyttet paa utallige Maader: Millioner af russiske Bønder reddet fra en langsom Sultedøds Lidelser: en og en kvart Million græske Flygtninge hjulpet til at slaa sig ned i nye Hjem i deres græske Fædreland; og endelig Titusinder af Armeniere hjulpet til at finde nye Hjem i Syrien.

Dette er kun en Opremsning, givet af en Mand, der stod dette Arbejde nær. Og dog kommer man til at snappe efter Vejret, saa overvældende virker det. Dette var et Arbejde, værdigt Manden uden Retræte-Linier. Intet Under da, at Nansen blev Europas Tillidsmand under Efterkrigs-Tidens vældige Genopbygningsarbejde. Han blev den Mand fra Norden, der saa ofte var blevet profeteret om under Krigen, Manden, der kom, da det saa mørkest ud for mange Folk, ikke med Sværd og Brand, men med *Fred* og *Brød*.

Millioner af fromme Velsignelser er steget op mod Himlen fra Europas ulykkelige Folkeslag, den Gang det rygtedes, at den fremmede Kæmpe, der utrætteligt opsøgte alle dem, der ikke kunde faa deres Ret, nu ikke var mere.

— — —

Det er umuligt at give selv den mest kortfattede Karakteristik af Fridtjof Nansen uden ogsaa at berøre hans Betydning som Kunstner og som Ungdoms-Opdrager gennem sine Bøger. Thi det er en levende og i usædvanlig Grad opildnende Produktion, han efterlader sig. Den vil altid tale til Ungdommen, nu da han selv er blevet tavs.

Ja, man kunde blive ved med at nævne Egenskaber, der, selv taget enkeltvis, vilde markere denne Mands Rigdom, hans Fasthed i Karakter, hans Udsyn, hans Evne til at finde store Opgaver og løse dem.

Denne mærkeligt lysende Mand, hvem alt syntes givet i Vuggegave, Videnskabsmanden, Diplomaten, Politikeren, Kunstneren og Digteren.

Men til Trods for alle disse sine medfødte Evner kom han dog aldrig sovende til sine Sejre. Karakteristisk for ham var den Grun-

Fridtjof Nansen og hans Mænd,

fat. ved Godthaab af Jon Møller, Foraar 1889.

Fra v. til h.: Kristianson, Balto, Otto Sverdrup, Nansen, Dittrichson.

dighed, der laa bag alle hans Foretagender, ikke blot i Planlægelsen, men ogsaa i Udførelsen.

Da han skrev „Eskimoliv“, nøjedes han saaledes ikke med, som saa mange andre vilde have gjort, blot at være i Grønland og fra de Danskes hyggelige Hjem at se paa det brogede Liv, der omgav ham. Nej, han levede selv Eskimoernes Liv, flyttede sammen med dem, spiste deres Mad, drev Jagt sammen med dem, og sidst men ikke mindst imponerende, lærte at ro i Kajak og opnaede heri paa en eneste Vinter en Færdighed som meget faa Europæere før ham. Og denne Kærlighed til den primitive Kultur, der gaar gennem „Eskimoliv“, er da ikke, som saa ofte i Literaturen, et Kunstprodukt af en kulturtræt

Skribent, men den er et Udtryk for en Mand, hvis Hjærte banker for det enkle Liv, han selv er midt oppe i.

— — —

Men hvor meget man saa end vil stable oven paa hinanden af store Evner og særtegnede Anlæg, saa vil der dog bag om det altsammen lyse det, som enhver, der traadte ham nær, altid vil se som det smukkeste og det største i ham. Og det var hans Trofasthed.

Ja, hans Trofasthed! Denne Mand, der kendte en hel Verden og havde Venner overalt, glemte dog aldrig sine ældste Venner. Og som et Eksempel paa hans Evne til at overkomme, kan nævnes, at han ikke blot altid mindedes sine grønlandske Værtsfolk med Taknemlighed, men at han ogsaa indtil de seneste Aar, ja, indtil Mandens Død, blev ved med at sende Hilsener og Gaver op til den Grønlænder, der for næsten halvtreds Aar siden havde lært ham at ro i Kajak.

Intet Under da, at man aldrig slap ham, naar man først var kommet til at holde af ham, saadan som han var: stejl, skarp, god, mild, fuld af Tro — altid positiv, til enhver Tid ydende!

— — —

Jeg begyndte med at fortælle om de grønlandske Drengene, der rødmede af Stolthed, naar de blev sammenlignet med ham. Mon der egentlig i hele vor Generation — og i alle Lande — vilde være en eneste Polarforsker, som ikke vilde føle den samme varme Strøm gaa igennem sig, om hans Arbejde og Indsats blev sammenlignet med Nansens?

Jeg tror det ikke. Han var vor Høvding, og overfor ham erkendte vi alle vor Underlegenhed. Men hvor var det dejligt for dem af os, der kendte ham personligt, at føle hans Smil skinne paa os!

Der er meget faa af os, der ikke har søgt hans Raad; og aldrig hændte det, at han ikke rundhaandet gav sig til at dele ud af al sin rige Viden. Jeg har sagt det før, men maa jeg gentage det i Aften her fra dette Sted: Han var som en Johannes den Døber, for hvem den mindste Nybegynder aldrig var for lille. Og altid lyste han Godhed ud over den, der vilde forsøge en Indsats og træde i hans Fodspor. Og Nansens Velsignelse til en Ekspedition var som en Daab, en Indvielse, et Ridderslag. Mulighederne laa foran. Men hans Haandtryk forpligtede.

— — —

Og nu er vi kommet sammen for at mindes ham — mindes dette stærke Haandtryk, dette gode, milde Smil, og den varmeste og stærkeste Stemme, der nogensinde har lydt i denne Hal. Vi kan ikke skjule den Sorg, vi føler over, at han forlod os. For en Mand som

Fridtjof Nansen bliver aldrig færdig. Og vi syntes, at vi endnu havde saa svært ved at undvære ham!

Men for Sorgen over Tabet skal vi derfor ikke glemme Glæden over alt det, han gav os.

Lad den beherske os ved denne Mindefest.

Lykkelig den Nation, der fostrede en saadan Søn. Lykkelig den Ungdom, han altid vil adle, altid begejstre, han, som trods Alder aldrig blev gammel.

Jeg tror da, at jeg handler i Fridtjof Nansens Aand, ved at afslutte denne Mindetale med nogle af hans egne, mægtige Ord til Ungdommen:

„Å, ungdom, ungdom! For et vidunderlig ord!

Ukjente riker foran dere, skjult bag morgens tåker!

Som dere drar frem, dukker nye Øer op; fjell-topper skyter frem av de svinnende tåker, den ene bag den andre, ventende på, at dere skal bestige dem; tette nye skoger brer sig, for at dere kan utforske dem; endeløse sletter for dere å fare frem over.

Fri som fuglen under himlen kan dere sejle hinsides solnedgangen og gjennemstreife universet.

Så herligt å se dagen demre, og vite, at du har en lang reise gjennom nye riker foran dig.

..... og motet springer
i lange buer mot lys og hvelving.“

— — —
Ja, saadan var hans Tale. Og saadan var hans Liv. Ingen lignede han. Han var sig selv.

Han var som en Varde over hele Norges Land, en Varde, som kunde ses fra alle Verdens Lande! Og hans Liv var et Liv mod Lys og Hvælving.

Tak og Ære være hans Minde.

Knud Rasmussen.